

M E T A M O R P H O S I S T R A N S Y L V A N I A E

ÚJBÓL: A MAGYAR SZÖVETSÉG

Pár héttel ezelőtt lapjaink beszámoltak arról, hogy Brandsch Rudolf számára a belügyminiszter engedélyezte a Romániai Német Népközösség megalakítását. Aki Brandsch úr multját ismeri, jogosan gondolhatott arra, hogy a kormány ezzel az engedéllyezéssel a németiség további megbontását kívánja elősegíteni. Annál nagyobb meglepetésként hatott a hír, hogy a németiség kebelében dúló ellentétek elsímultak, az egymással ádáz harcban álló csoportok kibékültek és közösen, minden német csoport bevonásával alakították meg a Romániai Német Népközösség vezetését. A szervezetnek országos vezetője az erősen nemzeti érzelmű németek vezére: *Fritz Fabritius*, propagandafőnöke pedig az őt eddig jobboldalról szorongató harcos ellenfele *Waldemar Gust* lett. Az újonnan alakult német népközösség első nagy propagandagyűlését november 6.-án tartotta Temesváron, ezzel is hangsúlyozni kívánván azt, hogy nemcsak a szászág különböző csoportjai, hanem a svábság és a szászág között sincs ellentét a németiség érvényesítendő igényeinek tekintetében.

Ha a németiség az ádáz testvérharcot megszüntette és egységbe tömörült, valószínűleg tudta, miért teszi. Régóta érezhető, hogy az a

negatív kisebbségpolitika, mely a nemzetközi és belső jogvédelemben az adottságoknak, a meglevő kereteknek biztosításában látta a kisebbségpolitika lényegét, eltűnt, hogy helyet adjon annak az új, pozitív kisebbség-, illetve már nemzetiségpolitikának, mely a belső erők összefogása, szervezése és nemzeti programmal való azonosítása útján az állam keretén belül az egész nemzetiség helyzetét alapjaiban megváltozó új jogok kivívását tűzi ki célul. A totális nemzetállamkonceptió érvényesülése bebizonyította, hogy az a liberális jogrendszer, mely csak az egyén számára biztosított jogokat, de elmulasztotta a kisebbségeknek, mint nemzetiségeknek kollektív jogait, még betartása esetén is elégtelen arra, hogy a nemzetszemélyiségek megmaradását és fejlődését biztosítsa. A németiség temesvári nagygyűlése már ennek az új eszmének jegyében zajlott le.

Az erdélyi szászokat régebben sokszor idézték kisebbségi példakép gyanánt. Az utóbbi években az idézés ritkult, majd egészen elmaradt: a testvérharc a mi életünkben túlságosan ismeretes ahhoz, semhogy importjára lett volna szükség. Most, hogy újból példaként idézhetjük őket, tiszta szívvel örvendünk ennek. Örvendünk,

hogy ez a nép, mely legkeményebben és legöntudatosabban építette ki a maga külön világát, újból önmagára talált: újra céltudatos és kemény, mint volt azok alatt az évszázadok alatt, melyeket hol testvérként, hol ellenséggként, de együtt, egymás mellett éltünk és küzdöttünk végig.

*

Dr. Mikó Imre a Hitel e számában közölt vezetőtanulmányában részletesen kifejti és támadhatatlan érvekkel indokolja, hogy a kisebbségi statutum első következménye a kisebbségek s így a magyarság népképviselési szervének és népszemélyiségének elismerése kell, hogy legyen. A németiség számára ez a jog elismertetett, engedélyezett és biztosított. Öfelségének számos megnyilatkozása viszont arra enged következtetni, hogy az újabb kormányzat szakítani kíván a régi pártkormányok rendszerével, mely a kisebbségek számára fokozatokat és megkülönböztetéseket állított fel. Ma már a kisebbségi statutum után nem lehet vitatott az, hogy a kisebbségi kérdés egységesen, egyformán oldandó meg minden nemzetiségre nézve. *Ez egyúttal a magyarság kívánsága is.*

A magyarság minden rétegében, de különösen a fiatalság körében mind gyakrabban elhangzó s ma már feltartóztatlan óhaj az, hogy intézményeinknek felelős vezetői tegyenek meg mindent a magyarság népképviselési szervének engedélyeztetése érdekében. Kilenc hónapja, hogy a politikai pártok feloszlásával a magyarság közjogi képviselő nélkül maradt és bátran merjük állítani, hogy ennek az állapotnak a megszüntetése nemcsak a magyarságnak, hanem a kormányzatnak is érdeke. Mert míg

hivatalosan elismert szervezete a magyarságnak nincsen, addig a kormányzat sem szerezhethet a magyarság jogos kívánságairól hivatalosan tudomást; addig nincs és nem lehet tárgyaló fél, mely a magyarság összességének nevében nyilatkozhatna, jogokat érvényesíthessen és kívánságokat felállíthasson. Addig csak tájékozódni és tájékoztatni lehet a kormányzatnak — ha a kisebbségi kérdést megnyugtató befejezéshez kívánja jutlatni — engedélyeznie kell a németiséghez hasonlóan a magyarság számára is egy nemzeti szervezet megalkotását.

Nemcsak az új korporatív alkotmányhoz való alkalmazkodás, hanem a magyarság belső s remélhetőleg még idejében felismert szükségletei is azt kívánják, hogy ennek a népkisebbségi szervnek szélesnek, átfogónak és a népközösség mindennemű elemi igényeit kielégítőnek kell lennie. Fel kell használnunk ezt az alkalmat arra, hogy visszatérjünk a magyarság kezdeti, de az akkori kormányzat által megszüntetett szervéhez: a *Magyar Szövetséghez*. Ami akkor talán csak ösztönös volt, ma már tudatossá vált. Alapvető szervezési elvvé kell alakulnia annak a felismerésnek, hogy a népközösség szerves egység, melynek nemcsak közjogi, hanem erkölcsi, közművelődési, gazdasági és egészségügyi igényei vannak s ezek szervesen kapcsolt működési irányok. A létfenntartás nemcsak gazdasági, nemcsak művelődési, nemcsak élettani és nemcsak erkölcsi követelményekkel rendelkezik, — egymástól függetlenül, aszerint, hogy honnan szemléljük a „nemzettestet”, — hanem totális követelményekkel állunk szemben, amelyek keretében az egyes tevékenységi ágak nem öncélúak, hanem csak részletek.

Anarchiát teremt, — tapasztaltuk sajnos eleget, — ha ezek a tevékenységek külön-külön indulnak meg, ha közöttük nem rendszereződik az elgondolás, a terv és a kivitel. Ezeknek a tevékenységeknek, amelyek a társadalomnak, ennek a nagy szervezetnek igényeit elégítik ki, ép úgy észrevétlenül együtt kell működniök, mint ahogy az emberi szervezet különböző szerveinek működése sem választható el egymástól. Csak egy ilyen összefogó szervezet: kisebbségi csúcshintézmény teheli tervsze-

rűvé életünket, ez építheti ki és állíthatja munkába modern és átfogó kisebbségi életterv alapján azokat az intézményeket és szervezeteket, amelyek ezt az élettervet megvalósítani alkalmasak.

Soha az erdélyi magyarság nem volt még ilyen egységes és közös munkára vágyó; *ezt meg kell értenie minden vezetőnknek.* A fiatal magyarság magára vállalta, hogy ennek az igazi, kemény és öntudatos egységnek érvényesülését elősegíti és ha kell, megvalósítja.

ALBRECHT DEZSŐ

KÖZÖSSÉGI ÉLETÜNK ERKÖLCSTANA

Egy évvel Makkai Sándor korszakot nyitó megállapításának leírása után: „nem tudom elképzelni a kisebbségi életnek semmiféle emberhez méltó elrendezését, mert magát a *kisebbségi* „kategóriát” tartom emberhez méltatlannak és lelkeleg lehetetlennek” — jelent meg Imre Lajos tanulmánya. Az Erdélyi Helikon 1938 január, február és március havi számában közölt írás azonban nem folytatja az azelőtt egy évvel Makkai ellen megírt prófétai hangú, meddő vitairatok sorát, hanem rendszeres feleletet ad magára a sokat vitatott kérdésre.

A tanulmány pontos címe: „*A kisebbségi élet erkölcstana és neveléstana.*” Az evangéliumi etika és pedagógia tisztult szempontjai szerint állapítja meg a kisebbségi sorsban élő nemzetközösség erkölcstánát és neveléstanának alapvonalait. A keresztyén teológia szempontjainak alkalmazása nem a kérdés elszűkítését, „dogmatikus” kezelését jelenti, hanem éppen ellenkezőleg: képes a kérdést a magálegtgáabb összefüggéseiben, legteljesebb életszerűségében nézni. A

tanulmány olvasása közben egy-egy megállapítás mögött ott érezzük közösségi életünk kérdéseinek egész láncolatát, felismerjük benne eddigi közösségi mozgalmaink, szervezkedéseink, iránykeresésünk bírálatát, valamint megsejtjük ebben az elvi jellegű tanulmányban a szükséges új magatartásunkat meghatározó erőknél jelenlétét is.

A következőkben megpróbáljuk a tanulmány gondolatmenetét ismertetni. A kisebbségi élet erkölcstana négy kérdéssel foglalkozik: 1. a közösségi élet alapelvei, 2. a nemzet mint közösség, 3. a kisebbségi élet szempontjai, 4. a kisebbségi élet mint feladat.

A *kisebbségi élet* létrehozója a felelősség, mely a legmélyebb meghatározó vonása az emberi életnek. „Az emberi élet nem egyedüli, magános és magának való élet, hanem másra vonatkoztatott, másért való felelősséget hordozó lét”. Ez a felelősség, mely nem a vezetők előjoga, hanem minden emberi életnek Istentől adott rendeltetése, ez az, ami összekapcsolja az egyeseket közösséggé. Az igazi kö-

zösségteremtő erők nem az azonos érdekek vagy érzelmek, hanem a rendeltetésben megkapott közös életcél és annak közös vállalása.

Ennek a rendeltetészerű felelősségtudatnak a hangsúlyozása mutat rá a közösségi élet végső alapjára, mely egyszerre emberentúli és emberi. De ha csak ezt hangsúlyozzuk, úgy a közösségi életet eszmévé tesszük és sajátos élettartalmától fosztjuk meg. Ezért mutat rá Imre Lajos nagyon élesen arra, hogy a közösségi élet e változtatott erkölcsi tartalma nem valósítható meg a közösségi élet kategóriáin kívül. E kategóriák: a család mint életközösség; a nemzet mint népközösség, munkaközösség, kultúrközösség.

A *nemzetről* való tanítás tovább megy ezen a fonalon. Megállapításai — távol minden liberális keresztyénségtől és a keresztyénség igazságait jelszavakként kijátszó nemzetközi demokráciától — a nemzetének szolgáló keresztyén ember hitvallásaként hangzanak. Makkai Sándor „Nem lehet”-jének egyik legtöbbször kifogásolt, de egyik legigazabb tétele: „az ember csak a saját nemzeti közösségében érezheti és teheti magát emberré”. Ennek az igazságát mondja ki Imre Lajos is, a tanulmány alap gondolatát követve, amikor vallja: „a nemzeti lét az az existencia, amelyben az ember a maga életparancsát megláthatja és szolgálhatja”. A nemzethez való hozzátartozást egyenesen ez szabja meg: az, hogy isteni rendeltetésként vallja-e valaki a nemzetet élete, szolgálata, boldogulása, munkája egyetlen lehetséges területének. A nacionalizmusról és az internacionalizmusról e pontnál leírt szavait minden magyar keresztyén — felekezeti különbség nélkül — magáévá teheti: „A nemzeti hovatartozás kérdése

hitvallás kérdése. Az tartozik egy nemzethez, aki hitvallást tesz az életével arról, hogy az élete alapját képező isteni életparancsot annak a nemzetnek a kebelében, körülményei és feladatai között akarja szolgálni és teljesíteni. Azt az *internacionalizmust*, amely ezt nem akarja a saját nemzete kebelében vállalni, meg kell vetni, mert ez a szellem nemcsak káros, de mivel az ember rendeltetésének a parancsát utasítja vissza, *erkölcstelen is*. Az emberi hivatástudattal szakított ilyen lelkek árvák. Gondtalanok és épen ezért károsak az emberi közösségekben, mert közösségbontó hatást gyakorolnak.”

Ez az az erkölcsi impérium, mely a nemzeti élet alapja. Kisebbségi sorsunk eddigi folyama alatt gondolkozóink, költőink egybehangzó tanítása az volt, hogy a külső impérium elvesztése után ennek az erkölcsi magatartásnak a kiépítésével kell új bevezetetlen bástyát állítanunk magyar voltunk számára. Imre Lajos azonban e nemzeti-erkölcsi impériumra való rámutatás mellett — alaptételének: az erkölcsi rendeltetés és a közösségi életkategorikák egységének a szellemében — tanítja, hogy ennek az *erkölcsi magatartásnak a megvalósítása csak a teljes (totális) nemzetéletben juthat teljesedésre*. „A nemzeti élethez, hogy benne a kapott isteni rendeltetést szolgálni lehessen, hozzá tartozik az államban való élet, a gazdasági munka, a kultúra, a tudomány, szóval mindazok, amelyekben, mint a nemzet tagjai, existenciájának külső vonásaiban a nemzet munkája és élete lefolyik. A nemzeti élet valóságához elválaszthatatlanul odartartoznak s ezeknek a kifejtése, az ezekben folyó munka az, ahogyan és amelyekben a szolgálat történik”.

A *kisebbségi élet* szempontjairól írott fejezet szorosan kapcsolódik a megelőzőkhöz. A kisebbségi élet tulajdonképpen nemzet-élet. Egy sajátos helyzetben levő nemzet élete. E sajátos helyzet meghatározója az, hogy benne a nemzeti közösség egy másik nemzeti közösséggel, még pedig egy uralkodó (államvezető) nemzettel áll viszonyban. A nemzeti közösség tehát nem bomlik fel azáltal, hogy egyes csoportjai vagy esetleg maga az egész nemzet egy idegen nép által vezetett és arról az idegen népről elnevezett állam főhatósága alá kerül. Ez az átkerülés külsőleges tény, mely nem végez olyan elszűrítő, egyéniségtől és rendeltetéstől megfosztó munkát, amilyenről álmodoztak a háború utáni Európa áldemokráciái. Ezek az áldemokráciák — a maguk igazságtalan nemzeti elvakultságában — csak egy emberkategóriáról beszéltek az állam keretein belül: a faji, nyelvi, nemzeti, vallási hovatartozásától függetlenített „állampolgár” kategóriájáról. Romániai magyarságunk politikai vereségei, veszteségei szinte mind ez elvvel való megalkuvásunk terhére írhatók. Olyan mondvasínált politikai elvvel próbáltunk kiegyezni, mely nemcsak ma és nemcsak nálunk nem alkalmazható, hanem amelyik egyenesen egy hitetlen és az embernek adott isteni rendelésre nem tekintő állambölcselet torzszülöttje. Idézzük azért újból a tanulmányt: „Amikor arról beszélünk, hogy egy kisebbségi és egy többségi nemzet áll egymással viszonyban, nem szabad elfelejteni azt, hogy itt közösségekről van szó. A kisebbség nem úgy áll ott, mint egyének csoportja, akik külön, a saját felelősségükre és kezdeményezésük alapján próbálják helyzetük kérdéseit tisztázni és életlehe-

tőségüket biztosítani, hanem úgy áll ott, mint nemzetközösség.” A kisebbség-nemzetközösség azt jelenti, hogy a nemzet azoknak a közössége, akik rendeltetésüket a nemzeti élet formái között kívánják szolgálni. Ez a rendeltetés azonban áll a többségre is, nemcsak a kisebbségre. Ebben van a két, egymás mellé rendelt népcsoport egységének és megegyezésének az alapja: a különböző életkeretekben ugyanannak az isteni életparancsnak a szolgálata, a közös rendeltetés. „Minél mélyebben látja mindegyik ezt a rendeltetést és minél jobban odaadja magát ennek a maga sajátosságai-ban és adottságai között való megvalósítására, annál közelebb jutnak egymáshoz.”

Íme ez a kisebbségi élet, mely erkölcsi impériumában — testvériesül a többségi nemzettel. A kisebbségi élet azonban nemcsak elmélet, sőt első sorban nem elmélet, hanem naponkénti súlyos gyakorlat. Ezért érzi szükségét a tanulmányíró annak, hogy bővebben kifejtse a kisebbségi életre vonatkozó általános alapelveit. „A kisebbségi élet mint feladat” fejezetében egész sor naponta felmerülő kérdésre ad választ. Kiragadjuk ezek közül a *kisebbség és az állam* viszonyának a kérdését. Álláspontja ebben a kérdésben is dialektikus: a kisebbség számára a keresztyén erkölcsi felfogás tilt minden forradalmiságot és az anarchia lehetőségének a keresését, mivel a felsőség Istentől van. Az állam ezzel szemben úgyancsak a keresztyén felfogás szerint olyan szolgálati rend, amelynek a kebelében közösen kell, hogy folyjon az államot alkotó összes nemzeti közösségek munkája. Az államban nemcsak az egyes állampolgárok, hanem az egyes nemzeti kö-

zösségeknek is egyenlő elbánásban, szabadságban, felelősségben, feladatokban és megbízásokban kell részesülniök.

A továbbiakban a kisebbségi nevelés alapkérdéseit tárja elénk a tanulmány.

Közösségi életünk erkölcstana azonban nemcsak nevelésünk meghatározója lehet, hanem egyúttal kiinduló pontja romániai magyarságunk magatartásának és programjának. A „kisebbségi politika” — ha lehet egyáltalában ilyenről beszélni — a pillanatnyi erőalakulások, a folyton változó helyzetek és örök egy nemzeti törekvések eredője. Talán csak ezért nem alakult ki közöttünk mai napig sem egész közösségi életünket átfogó politikai program! Bár gyanakodó sejtésként él bennünk, hogy az alkalmon kívül, még sok más is hiányzott — így például kérdéseinknek aprólékos részletekig való ismerete és helyzetünk, valamint programunk megítélésére kialakított, alkalmas, tiszta elvi állásfoglalás, mégis hisszük, hogy ma, amikor a politikai kérdések állanak egész nemzetközösségünk érdeklődése előterében, Imre Lajos

tanulmánya ilyen szempontból is jó szolgálatot tehet. A tanulmány igazi értékét kialakulóban levő magatartásunk szempontja alatt abban látom, hogy többet ad, mint amennyit ígér. Címe szerint felvilágosítást kíván nyújtani a kisebbségi életéről. A tanulmány olvasása közben azonban igaz örömmel észleljük, hogy ennél sokkal többet ad — nemcsak egy méltatlan életforma, a „kisebbségi” élet erkölcstanát találjuk benne, — hanem soraiból valóban egész közösségi életünk, a romániai magyar nemzetközösség életének az erkölcstanát ismerjük meg.

Hálával vesszük ezt a tanulmányt, mert ha címében még őrzi is húszesztendő „kisebbségi” történetünk nevét, szellemében már új, s így alkalmas lesz segíteni életünknek olyan elrendezésében, mely minket már nem úgy tekint, mint „kisebbséget”, hanem mint a többséggel — jogban, isteni rendeltetésünk szolgálatában, teljes nemzetéletünknek az állam keretei között való megvalósításában teljesen egyenlő nemzeti közösséget.

JUHÁSZ ISTVÁN

A VÁSÁRHELYI TALÁLKOZÓ ÉS A KELETI UJSÁG

Október 30.-án, vasárnap, a Keleti Ujság ünnepi vezércikket közölt — a Vásárhelyi Találkozó első évfordulója alkalmából s több megállapítást tesz. Nevezetesen:

1. „Négy hónapi eredményeket nem hozó kísérletezés és tapogatózás, nyolc hónapi teljes hallgatás után a találkozó kezdeményezői teljes csendben abban állapodtak meg, hogy a „Vásárhelyi Találkozó” aktáit végleg lezárják, az e néven ismert ifjúsági közösséget felosztatják és többé kísérletet sem

tesznek a mozgalom folytatására.”

2. „Az egy évvel ezelőtt elfogadott „záróhatározat” után ez a mostani „felosztási jegyzőkönyv” a második megfogható tény, ami az erdélyi magyar kisebbségi életnek ebből a fejezetéből mint konkrétum leszűrhető.”

3. „Nincs kedvünk a triumfálásra, a káröröm alantas érzését pedig elhessegetjük magunktól.”

4. „Ez az elvesztegetett esztendő megtaníthatta valamire fiatal magyar szellemiségünket”: „Nem a

konferenciázás, nem az üres vitatkozás mutatja a helyes irányt, hanem a célok kitűzése, a tett lendülete.

Ezekre az ünnepi szavakra a V. T. felelősei szükségesnek vélték az alábbi nyilatkozatot közzétenni:

ÉL-E VAGY HALOTT A VÁSÁRHELYI TALÁLKOZÓ?

A Keleti Ujság ez évi október 30-iki vasárnapi számában „Évforduló” címen vezércikket közölt, melyben a Vásárhelyi Találkozó eltemetésével foglalkozik. Előttünk ismeretlen hírforrás alapján gyanakvás nélkül arról értesíti olvasóközönségét, hogy „a Találkozó aktáit végleg lezárják, az e néven ismert ifjúsági közösséget feloszlatták és többé kísérletet sem tesznek a mozgalom folytatására”. Hozzá teszi még, bizonyára ügyvitelünk dicséretére, hogy e szomorú dologról jegyzőkönyvet vettünk fel, melyet aláírás céljából elküldünk a Találkozó összes résztvevőjéhez. A vezércikk további részeiben a kimuláshoz megjegyzéseket fűz, melyekben az újság a maga jövőndölesei-nek beteljesülését ünnepli. Majd záradékol bölcs tanácsokat ad az ifjú nemzedéknek a helyes munka módozataira nézve.

A magunk részéről, mint egyedül illetékesek, tudatjuk a Keleti Ujsággal és olvasóközönségével, hogy a „Vásárhelyi Találkozó” aktáit sem mi, sem mások le nem zárták és az e néven ismert ifjúsági közösséget nem oszlattuk fel. Ha akarnók, úgy sem tehetnők ezt, hiszen a Találkozó nem egyesület és nem szervezet, hanem szellemi közösség. Ennek feloszlása, illetőleg megszűnése csak úgy képzelhető el, ha a Találkozó háromnapos megbeszéléseinek száznyolcvanhét résztvevője mind megtagadná a megbeszéléseken hozott határozatokat és hitvallást, és senki más nem akadna, aki azokat újból magáévá tegye. Ez nem történt meg és nem fog megtörténni

soha. Ellenben minden szellemi közösség, bárhol és bármilyen, ki van téve annak, hogy lelki hozzátartozóinak a száma nő vagy apad. A Találkozó építő szellemét és egyetemes célkitűzéseit is sokan tették a magukévá, akik nem voltak jelen annakidején Vásárhelyen. Viszont akadt néhány résztvevője, akinek elvi magatartása nem mindig fődte a határozatok és hitvallás elveit. Így a legutolsó időkben a volt előkészítő bizottság két tagja is olyan elvi magatartást képviselt, mely megítélésünk szerint nem volt összeegyeztethető a nemzeti közösség mindennél alapvetőbb elvével. Ezt a kérdést mi, akik előkészítői, majd őrizői voltunk a Találkozó szellemi közösségének, úgy oldottuk meg, hogy az előkészítő bizottságot, mely a közrend mai állapotában különben sem fejthetett ki semmiféle ténykedést: egyszerűen feloszlattuk és teljes hatáskörét a „Vásárhelyi Találkozó” elnökére: Tamási Aronra ruháztuk át. Ennek a formai megoldásnak a következőben, ha arra majd közrendi szempontból is lehetőség nyílik, Tamási Aron élhet azzal a jogával, hogy szükség szerint maga köré új bizottságot hívjon. Addig is megbízásunkból, és felelősséggel ő öröködi a Találkozó szelleme és határozatainak érvényesülése felett.

Ami pedig a közösségi munkára és annak módozataira vonatkozik, a Keleti Ujság serkentése közöttünk meghallgatásra talált. Reméljük, hogy ilyen természetű törekvéseinkben és cselekedeteinkben senki nem fogja jobban támogatni a Találkozó szellemének érvénye-

sülését, mint éppen a Keleti Újság és szellemi köre.

Kolozsvár, 1938 nov. 1.

Dr. Jancsó Elemér, Venczel József, Szűcs Elemér, Vita Sándor, Albrecht Dezső, Dr. Asztalos Sándor, Tamási Aron, gr. Teleki Ádám.

A K. U. természetesen e nyilatkozat után is fenntartotta a maga álláspontját, de további véleményváltásra nem került sor. A kérdés azonban nem zárult le, mert a V. T. felelőseinek rövid és udvarias-hangú irata nem kívánt válasz lenni, csak felvilágosít. Kötelességünknek érezzük tehát, hogy viszsztatérjünk az ügyre, mert nem mehetünk el szó nélkül a K. U. szemellenzős nemzedéki látásának újabb megnyilatkozása mellett.

Állapítsuk meg mindenekelőtt, hogy az u. n. hivatalos vélemény szócsöve, a K. U. soha egy percig sem érezte kötelességének — bár a nemzeti érzésű fiatalság legjava joggal elvárta volna tőle — hogy a szellemi eredményeiben határtjelző V. T. jelentőségét felmérje és rideg hátsógondolatok nélkül méltassa. Gyakorta hivatkozik ugyan arra, hogy a fiatalság iránt megértéssel és szeretettel viselkedik, sőt a fiatalság mozgalmairól először ad hangot, azonban — ne felejtjük — ez a szeretetnyilvánítás mindig olyan, hogy ő maga is szükségesnek érzi hozzátenni: „nincs kedvünk a triumfálásra, a káröröm alantas érzését pedig elhessegetjük maguktól”. A K. U. képviselte merev álláspont különösképpen egy év óta mit sem változott (nem is mutat semmiféle szándékot a változásra), pedig a körülmények jelentősen módosultak: az a fiatalság, melynek álláspontját a multban lehetett figyelmen kívül hagyni, ma már szellemi és erkölcsi súlyánál fogva,

állások és tisztségek nélkül is, az erdélyi magyarság közéleti tényezőjévé vált; munkája és szellemi magatartása révén sikerült megtalálnia a jószándékú magyar tömegek felé vezető utat; a tömegek igénye és a fiatalság törekvései szorosán kapcsolódnak. De ki kell jelentenünk, hogy amilyen mértékben ölt valóságos testet ez a találkozás, ép olyan mértékben támad úr a konzervatív politikai nemzedék és a fiatalság gondolkodása közt s ebben nem kis része van — a K. U.-nak. Ezt okosnak és hasznosnak semmikép sem mondhatjuk. Hallgatunk egy évig, most azonban leszögezzük, hogy a K. U.-nak nem ez a feladata, hanem a nemzetrészek összekovácsolása, az ellentétek eltüntetése, az előítéletek elvetése és kitárulás a valóság, az igazság és az élet felé.

S ha ez a kitárulás a valóság, az igazság és az élet felé megtörténik, akkor fog rádöbenni a K. U. is, hogy a fiatalság fülében milyen hamis csengése lehetett tanácsadó mondatának: „Nem a konferenciázás, nem az üres vitatkozás mutatja a helyes irányt, hanem a célok világos kitűzése, a tett lendülete”. A V. T.-val kapcsolatosan ezt még senki sem merte leírni. Üres konferenciázásnak, üres vitatkozásnak nevezni az erdélyi magyarság nemzettségét megalkotó háromnapos tanácskozást — nemcsak önző értetlenség a fiatalság törekvéseivel szemben, hanem mi ennél jellemzőbb — szerfölött nagy érzéketlenség ép „a célok világos kitűzése” iránt. Mert minden önáltatás nélkül, szerényen állíthatjuk, — hiszen az egyetemes magyarság legilletékesebbjei állították, — hogy a V. T. legnagyobb érdeme a célkitűzések pontos megfogalmazásában, a teljesigényű nemzetterv

kinyilvánításában áll. Nem tehetünk róla, hogy a K. U. — a partikularizmus alapján állva — képtelen megérteni fiatalságunknak azt a törekvését, hogy a nemzeti életet ne részleteiben tekintse, hanem szerves egységében, hol az egyes funkciók egymástól elválaszthatatlanok. A fiatalság elkészítette ennek a szintetikus egységnek a tervét, de sohasem lesz kapható arra, hogy a partikularizmusnak célkitűzéseket fogalmazzon.

A K. U. furcsa és ügyetlenszerűre vállalkozott: elkedvetleníteni éppen azt a csoportot, amely

ma gondolkodik, s nem éppen utolsó sorban: a maga helyén és munkakörében lelkiismeretesen teljesíti népközüsségi feladatát. Most, amikor a nemzetrészt egységére s főleg a nemzedékek közötti összhangra van szükség, legkevésbé sem volt helyénvaló a fiatalság hitét és hitelét gyengítve vezércikkezni. Felelősségtudatunkban visszautasítjuk ezt az ártalmat s a jövőben sem fogjuk elmulasztani a felszólalás alkalmát mindannyiszor, ahányszor oly törekvés indul, mely a nemzedékek közé éket verni óhajt s a kölcsönös bizalom megrontására irányul.

1938 „EGYEDÜL VAGYUNK“

Új folyóirat indult Budapesten, mely több akar lenni, mint csak folyóirat és kell is, hogy többé legyen. Címlapjának érdekes szignettje fegyveres katonát, kétkézi munkást és égő fátyával a kezében a szellem emberét ábrázolja szorosan egymás mellett, menetelő lépésben. A fegyvernek, az ásonak és a szellem fátyáljának jelvényeit hordozza a lap. Eltűnt hát végre minden beváltatlan ígéretével és régies érzelmességével a nadrágos városi úr és a cifraszűrös paraszt kezetrázó figurája, aminthogy el kell tűnnie a főnemességet, polgárságot, proletártömeget és zsellérnépet oly élesen szétválasztó osztálytagozódásnak is. A katonaság, a kétkézi dolgozók és a szellemi munkások nem egymás fölé, hanem egymás mellé rendelt munkája teszi a nemzet életét, s ennek a munkának a minősége, üteme, lendülete és eredményessége határozza meg a nemzet jelenét és jövőjét. De nemcsak ez a találó és beszédes szignett jelzi, hanem a lap minden cikke, ankétja, mondhatni,

minden sora elárulja, hogy akik megszervezték és útnak indították, a folyóiraton keresztül és túl valami egyebet: *mozgalmat* akarnak.

„Ezek a hasábokon az a nemzedék mondja el véleményét, amely ma a magyar közélet kapuin dörmög. Színmagyar tehetségek sorakoznak fel itt tekintet nélkül pártállásra és árnyalatokra. Nem vitázni gyülekeznek ide, hanem azokat a nagy kérdéseket megbeszélni, melyekről lényegében ugyanaz a véleményük. Ha élesebb hangokat hall tehát itt az olvasó, egy nemzedék hangja az, amely elődeinél jobban érzi, hogy lemaradtunk, nincs veszteni való időnk“ — írják a szerkesztők s abban kétségtelen igazuk van, hogy ez a nemzedék már nem vitákra szokott összegyűlni, hanem megbeszélni azokat a nagy kérdéseket, melyekről mindnyájuknak ugyanaz a véleményük. Fiatalságunk egy évtizednyi készületben, végnélküli vitákban és mindig újjászülető szervezkedési kísérletekben kialakította a maga meggyőződését, kiérlelte

az új közszellemet, csak még nem tudta az egész magyarságban uralkodó közszellemmé tenni. Mi, erdélyiek, az új megállapításokhoz mindig hozzátettük a *kisebbségi* jelzőt, az új kisebbségi embertípust, az új kisebbségi életparancsokat kerestük, s most kiderül, hogy sokban hasonlatos, közös problémákkal viaskodtunk. Bevalljuk, a magyarországi fiatalság többsége nem biztatott a mi szemünkben halaszthatatlannak tetsző belső változások ígéretével, sőt a hatalomban ülőket mimikrirel utánzó, dzsentriskedő típus riasztott. De régtől fogva találkoztunk más-más oldalakon, szétszórva a Korunk Szava, a megszűnt Új Kor, a Magyar Út, Az Ország Útja, a Szolgálat és Írás Munkaközössége, a Válasz és a Márciusi Front berkeiben olyan fiatalokkal, akikkel kapcsolatot tarthattunk s a belső magyar problémák ügyében néze-teink megegyeztek. Ezek a fiatalok azonban mindig szembenálltak a magyar hivatalossággal, megmozdulásuk forradalmi jellegűek voltak.

Most új fordulat következett. Azon a politikai vacsorán, amelyen a *Padányi Gulyás* Jenőtől megszervezett, újszellemű fiatal nemzedék *Imrédy* Béla miniszterelnökkel találkozott, nemcsak egyszerű találkozás történt, annál jóval több: egymásratalálás. A magyar reform-nemzedék maga előtt láthatja a férfiút, akinek hatalmában áll és föl akarja nyitni a zsilipeket a belső megújulás erői előtt. Ha eddig le is gyűrték a nemzedék mozgalmait, vagy kezdeményei saját tétovázásába bele is buktak, most éreznie kell, hogy megérkezett a tettek döntő pillanata. Felül kell kerekednie a nemzedéknek, gondolkodását az egész nemzet közszellemévé kell tennie,

a nemzet képét át kell formálnia. Amint *Ölvedi* János írja a laphoz Felvidékről küldött levelében: „A magyar nemzet belső lelki átalakulására van szükség... A nemzet megmaradásának és jövőjének egyetlen záloga és kulcsa: a magyar rendszerváltozás. A teljes politikai, gazdasági, szociális és kulturális rendszerváltozás. Az eddigi politikai rendszer azonnali átváltása és szociális reformokkal való időszerűvé tétele.”

Problémafölvetés dolgában az „1938. Egyedül vagyunk” című folyóirat nem hagy kívánnivalót. Két égetően sürgős, nagyfontosságú kérdésben ankétot nyitott. Egyikben a magyar földbirtokpolitika kérdését veti fel. Hozzászólásában *Salló* János az évezredek történelmi bűnök jóvátételét követeli; *Desseffy* Gyula gróf a radikális szociálpolitikában és a földművelő lakosság földhözjuttatásában látja a megoldást. Megszólal a kérdésben a birtokpolitika két legalaposabb szakértője; *Matolcsy* Mátyás és *Kerék* Mihály is. *Matolcsy* Mátyás hármastétele: 1. a hitbizományi intézmény eltörlése; 2. a nagybirtok védettségének megszüntetése és 3. az új földreformtörvény megalkotása. *Kerék* Mihály rámutat arra, hogy mekkora különbség van a földesurak nagybirtokain robotoló gazdasági cseléd és a saját földjén gazdálkodó kisbirtokos lelke és áldozatkészsége között. A másik ankét tárgyát nem mondhatjuk fontosságban előbbrevalónak, de érdekesebbnek, kevésbé kimerítettnek igen. Az érdekességet a szellemtől ragyogó válaszok kölcsönzik, amelyek felelnek a kérdésre: „Miért vált a magyar vezetőrétegekben az igazi úri magatartás és lelki előkelőség üres úrhatnámsággá, felfelé törtetéssé? Milyen szociális károk származ-

nak az állandó felfelé törtetésből, gentryt játszó rétegek állandó ki-képzéséből?" Veress Péter és báró *Malcomes* Albert hozzászólásai mellett különösen megragadtak *Balla* Borisz megállapításai az egészségtelen, jellemtorzító társadalomról, mely legfőbb akadály a átalakulásnak s a korszerű megújodáshoz szükséges életerőt pusztítja. *Ilyés* Gyula kitűnő írásában középosztályunkat negyvennyolc mérlegére teszi. Akkor seregesen léptek föl a középosztály kiválóságai, akik a nemzet érdekéért a saját érdeküket is támadni merték, de a nemzetnek ez a színe-virága elhullott a szabadságharcban vagy börtönbe került, világgá szóratott, lelkében megtörtetett. Akik a nyomukba léptek, csak a külsőségeket őrizték meg, úr helyett úrhatnámmá lettek s a nemesen zengő mondatból csak a páthoszt értették és vették át. *Pongrácz* Kálmán — aki *Oláh* Györggyel és vitéz *Kárász* Józseffel együtt szerkeszti a lapot — valóságos parafrázisát adja a belső reform sorsdöntő kérdéseinek. A többi cikkek közül *Tóth* Kálmánnak a magyar népi építészetéről és *Bartha* Dénesnek a népdal társadalomszervező erejéről szóló írásai vonták magukra különösképp figyelmünket. Erdély részéről *Albrecht* Dezsőnek „Az erdélyi fiatal-ság szellemi mozgalmái” c. nagyméretű tanulmányát kezdte közölni a lap, folytatását ígérve. Áttekintve a hatalmas anyagot, kifogásunk

nincs, legfennebb annak az igényünknek adhatunk kifejezést, hogy bár mind ott láthatnók azokat a fiatal írókat e folyóirat hátsójain, akik az utóbbi esztendőben könyvekkel és tanulmányaikkal oly hatalmas közszellem-alakító munkát végeztek. Reméljük csak a lap megszabott keretei utalták írásaikat a következő számokba.

Ha már most egészen tömören, egy-két szóban akarjuk meghatározni azt a munkát, amelyet az „1938. Egyedül vagyunk” végez, azt kell mondanunk: *előítéleteket rombol*. A káros és bűnös magyar előítéletek erdejét tarolja s ebben a munkában a lap szellemi közössége együtt érezheti magával a Hitel-t. Csak az a különbség, hogy Magyarországon az utóbbi évek néhány nagy port felvert könyve és a közírás java termése előkészítette az új gondolkozásmód érvényrejutását, míg nálunk halatlan erőfeszítéseket igényel a helyzetfeltáró cikkek és tanulmányok írása, iratása és közlése, igaz, a közvetlen tapasztalatok eléggé sürgetik a gondolkodásbeli változást. A sorrend azonban egyforma itt is, túl is: a mult hibáihoz tapadó régi előítéleteket félre kell tenni az útból, az erre szolgáló legelső eszköz a tények, a való helyzet feltárása, s az őszinte helyzetismeret szabja meg a jövőbeli állásfoglalást.

KÉKI BÉLA

A MAGYAR SAJTÓ MAGATARTÁSA

A kolozsvári „Ellenzék” 1938 november 13-i számából vesszük át *Tamási* Áron „Lelki Közösség” c. cikkének álláspontot kijelentő részét.

Azt mondtam, hogy az erdélyi magyar sajtót belülről és kívülről

egyaránt alkalmassá kell tenni arra, hogy nemcsak magyarul legyen írva, hanem tükrözze is ennek a magyarságnak érzelmi és gondolatvilágát. Sajnos, egyidő óta és nagyon kevés esettől eltekintve, ezt

nem mondhatjuk a sajtóról. Ha csupán a magam nevében mondanám ezt, a hivatalos oldalról és a mi részünkről egyaránt könnyen elintézhető volna, de tömegek elégedetlenségét nem lehet következmények nélkül figyelmen kívül hagyni. S ezek a következmények máris mutatkoznak abban, hogy a sajtónak jórésze és a magyarság között lelki szétszakadás mutatkozik. Természetesen, magyarságnak és sajtónak közös akarata az, hogy szegény viszonyainkhoz mérten megélhető sajtónk legyen, de ez a közös akarat megbomlik rögtön, ha a sajtónak hatalmi, üzleti vagy más szempontból olyan áldozatokat kell hoznia, amelyben elsikkad a magyar közösség hangja és akarata. Mindnyájan figyelemmel olvastuk például, hogy a kisebbségi újságírók nevében a szervezet elnöke ennek a sajtónak hűségéről biztosította az illetékes miniszter urat s mindössze annyit kért tőle, hogy az „idegen” megkülönböztetést vegyék le rólunk. Én nem osztom azt a véleményt, hogy felelős ember felelős helyen ezzel az egyetlen és általánosságban mozgó érzelmi kéréssel álljon elő. A hang és a magatartás nem az enyém és nem a kisebbségi tömegé, mert mi sohasem vettük és sohasem veszünk tudomásul azt, hogy „idegenek” vagyunk ezen a földön. A mi sajtónknak másfajta rakásba hordható gondjai is vannak, amelyeket ilyen alkalommal és adatszerűen fel kell tárni; s hogy kívánság vagy követelés formájában kell-e ezeket cselekedni, ez már

magatartás dolga. Ezzel kapcsolatosan figyelmesen olvastuk a sajtóminiszter úr kétrendbeli beszédét, melyben az elismerés legzavartalanabb hangján emlékezett meg a kisebbségi sajtóról. Ennek a sajtónak dicséretére felhozta, hogy az utóbbi és történelminek mondott időkben egyetlen hanggal sem jelentkezett, amely sérthette volna az összhangot; jól viselte magát ez a vendég-sajtó, de nincs is semmi oka az ellenkezőjére, hiszen mindent megkap, ami vendégeknek kijár. Mindez magyarul annyit jelent, hogy mi a sajtónkkal együtt vendégek vagyunk itt s a vendégeknek pedig csak egyhez van joga: jól viselkedni. Ezt a gondolkozást öntudatos erdélyi magyar ember sohasem vállalja s így erről a dicséretéről még akkor is lemondana, ha azt a magyar sajtó magáévá is tenné. Igaz, nem bontotta meg az összhangot a magyar sajtó, de ami lényegesebb: nem bontották meg a magyar tömegek sem. Azonban nem a vendég illendő magaviselete volt ez, hanem a józan és okos belátása annak, hogy egy államnak vagyunk a polgárai, együtt és a közös jólét érdekében kell élnünk és cselekednünk. A vendég ki van szolgáltatva a házigazdának: vagy jól viselkedik vagy eltávozik a háztól. Mi azonban otthon vagyunk ezen a földön és ha történelmi időkben megtaláljuk az egyetlen helyes utat, azt nem illendőségből, hanem öntudatosan cselekedjük. Ezért nem dicséret jár, hanem egyenlő jog.

TAMÁSI ÁRON